

«سلطان مراد» ژى هوژانقانه‌كى نه‌نیاسه !

فارسی . دبیت ئەف پرسیاره بیته کرن : چه‌وا مه‌زانی کو ئەف هوژانقانه کورده ؟ راسته ژ یه‌ک هوژانا بتنی زیاتر ب له‌پ مه‌نه‌که‌فتیه ،

ئه‌و ژى ب چوار زمانا هاتیه فه‌هاندن ، لی به‌رسقا فی پرسیارى نه‌فه‌یه :

۱ - ئەف هوژانقانه کورده چونکی ، ئەف ریبازه ، یا هوژانقانی کورد بتنی بویه وانا هوژانقانی کورد ب دوویان ب سى یان ب چوار زمانا هوژان فه‌هاندینه ... وه‌ک ئەحمه‌دی خانى چوار گوشه‌یین خوه‌(رباعیت) ب چوار زمانا فه‌هاندینه ب‌کوردی ، ب‌عه‌ره‌بى ، فارسی ، تورکی^(۱) .

مه‌ولانا خالد نه‌قشبه‌ندی و شیخ نورالدین بریفکی ب‌کوردی و فارسی و عه‌ره‌بى هوژان فه‌هاندینه .

۲- ئەف ریبازه هوژانقانی ، عه‌ره‌ب یان فارس یان تورک نه‌گرتیه ب‌تورکی و عه‌ره‌بى ، یان ب‌فارسی و عه‌ره‌بى فه‌هاندینه ، لی پرسی زمانى کوردی د ناه فی ته‌فنى دا رانه‌چاندیه . باشه ، هه‌که ئەف هوژانقانه کوردیت بی گومان کورده - دى کی بت ؟ دکتیبا (مخطوطات فریده و مطبوعات نادره) دا یا کو سالا ۱۹۷۸ زل به‌غدا ، ل بن ناڤى دکتور مارف خه‌زنه‌داردا ، هاتیه چاپ کرن ناڤى فی هوژانقانی (سلطان مراد) ، یان (مرادخان) ل بن زنجیرا هه‌شتیدا هاتیه پشتی :

(عه‌لى حه‌ریرى ۴۰۰ک - ۴۷۱ک ، مه‌لایى جزیری ۵۴۰ک - ۵۵۶ک ، فه‌قى ته‌یران ۷۰۲ک - ۷۷۷ک ، مه‌لایى باته‌بى ۸۲۰ک - ۹۰۰ک ، ئەحمه‌دی خانى (۱۰۰۰ک - ۱۰۶۲ک) ، (اسماعیل ۱۰۶۵ک - ۱۱۲۱ک ، شرف خان ۱۱۰۱ک - ۱۱۶۱ک ، مراد خان

مه‌تانهو گه‌له‌ک ژ نه‌ده‌بى کوردی و که‌له‌پووری کوردی ل بن مژو مورانی مایه ، گه‌له‌ک ژى سووتی یه‌و نه‌مایه ، گه‌له‌ک ژى بنیف ته‌مامی هاتیه نفیسین و بلافه‌کرن ژ به‌روان کاروبارین نه‌ئاسایی یین کو ئەف میلله‌ته تیدا په‌ری ، دى بینین ئەده‌ب و روشنبیریا وی ژى که‌فتیه هه‌مان ته‌نگافیا ؛ طه‌بک ل به‌ر فه‌داینه سووتی یه ، ووندابوویه ، دراندیه پیته پی نه‌کریه ب غه‌م

فه‌نه‌گرتیه ، له‌و ماگه‌ریان و فه‌کولین و لدویف چوون ب‌کاره‌کی نیجگار پیروز دیته ژمارتن ، ژبو دیتنا هوژانه‌کی ، یان میژوویه‌کی ، یان ناڤى هوژانقانیکی دناف لا په‌رین فی ده‌ست خه‌تى داو دقولیچکین وی مزکه‌فتا هه‌وا خوینده‌فانی هیژا ، لڤى دیمه‌ی دا ده‌ست خه‌ته‌ک هیژا که‌فته د ده‌ستى مه‌دا ئەف ده‌ست خه‌ته‌سالا (۱۳۵۵ک) ب ده‌ستى (مه‌لا ابو بکر کوپى مه‌لا عه‌لى الارواسى) ل زاخو هاتیه نفیسین ، پیک هاتبوو ژ دیوانا مه‌لایى جزیری ، لی دناف فی دیوانیدا چه‌ند هوژان و هوژانقانی کوردی و فارسی ژى تیدا هه‌بوون ، ژفان هوژانقانی کورد ، سى هوژانین (ره‌مه‌زان ناغایی جزیری) دگه‌ل پینچ مالکیه‌کا (مه‌لا عبدالسلام ناجی) یا کول سه‌ر غه‌زاله‌کا جزیری فه‌هاندی ، دگه‌ل دوو هوژانین نه‌به‌لافه‌کرن مه‌لا حسینی باته‌بى دگه‌ل هوژانه‌کا هوژانقانیکی که‌فن و نه‌نیاس کو ل بن ناڤى (سلطان مراد) هاتبوو نفیسین ، ئەفى شاعیری (سلطان مراد) فه‌صیدا خوه ب چوار زمانا فه‌هاندی یه ، ب‌عه‌ره‌بى ، کوردی ، تورکی ، فارسی .

سه‌رى فه‌سیدی بارا پتر ب‌عه‌ره‌بى نفیسی یه ، پاشی لدیمه‌یا فه‌صیدی بارا پتر بها دایه زمانى کوردی دگه‌ل تورکی و

خاورمشا لاسپرې کسند صد فاجو رلبس
 قتلو قتلو کرما هم شوی دا ایدنته کیچدن
 خو قیج نباس افغان مران چوق سیم سیم کونده باز
 سیره سعادت من کودنی معلوم شد مافی الضمیر
 طاسک ترمی پر بود دست درد اینا کردن سفید
 طوطب طواسی کونه ملاکیف حالک یخه کیف وز
 کوبی قیس مامی خو چوق ایچتم از دتس شراب
 رعب وهراس من تینه دلی قلی دی بندم جان ازو
 این الخواس پری وچو لری کونه من ای بارلی
 قتلو قتلو

ردژک خودم بردری قالمو قتل کل من باس
 قالمو لک نه قتلون زوزو مونو قیج خو نباس
 کفتم باوکی اتجن بسن منم اختر شناس
 پاشی خو محبوب ددی خندا کبیر مملوبه طاس
 ایچتم صوره کونه من بقست هی مر جباطو طواس
 خود را کبیر قان سبلا کفتم نه شوم بی قیس
 کل یوم دردم نوبنو بر میز تندرعب وهراس
 رویش چو دیدم همچو کل قالمو لک این الخواس
 دیم بدر و غنغب همچو کوهانی منم خیر الامناس

سال ۱۱۹۹ک - ۱۷۸۴ - ۱۷۸۵ از هرل بایزید چویه بهر
 دلوقانیا خودی وول ویری فه شارتی به . بهشتی فی هوزانقانی چ
 هوزانقانیندی پهیدا نه بووینه^(۱)، لهره هه می گوئنا نه لیکسه ندهر
 ژابایی بدیماهی دیت لی دکتور معروف خزندار په راویزه کی بو
 فی گوئنا نه لیکسندهر ژابایی دنقیسیت دبیزیت : (نافی فی
 شاعیری د چ ژیده رادا نه هاتیه ، ژبلی دوو پارچه هوزانین وی کو
 د دهست خه ته کا پاراستی دا ولینینگراد ، هه یه^(۲) . نه فه هه می
 نه وزانینه ، یا کول سهر سلطان مراد - خانی هاتی به
 نفیسین . هه که نه م لاپه رین میژووا کوردی تیک فه دهین دی
 نافی دوو (مراد خان) ین دی ژی که فته بهر چافین مه ، کو
 ههردو ژبنه مالا پاشایین نامیدینه ین کو پینچ چه رخا حوکم ل
 نیماره تا به هدینان کرین . ههردو پوئشنیبرو زانا بوینه ، هه ژ
 زانینی و زانا کرینه ، مرادخانی نیکی کوردی یوسف خان به که ،

۱۱۵۰ک - ۱۱۹۹ک) دبیزیت :^(۳) * (.. لقد اثرنا فی هذا المجال
 ترجمة الاخبار والمعلومات التي دونها ژابا فی كتابه عن الشعراء
 الكرد الثمانية وهي فی الحقيقة من اقدم الاخبار المكتوبة فی القرن
 الماضي عن الشعراء الكرد الذين عاشوا فی كردستان الشمالية ..
 فالمعلومات التي اوردها ژابا هی من المصادر الاساسية لتدوين
 تاریخ الادب ...)^(۴)
 نهوا هه ژی گوئنی به کو نه لیکسه ندهر ژابایی ، نه ف کتیبه
 ب زمانی فه ره نسو و کوردی به لافه کریه ، نول سهر هه شت
 شاعیرین ژووری ب کورتی نفیسی به ، چوار لاپه ربتنی فی
 نفیسینی ب زمانی کوردی کرتیه ، ههروه سا هه مان نفیسین ب
 زمانی فرنی دناف چوار لاپه رین دی دا نفیسی به^(۵) .
 ل سهر مراد خانی نه ف گوئنه بتنی هاتیه : (مراد خان
 سال ۱۱۵۰ک - ۱۷۳۷ز - ۱۷۳۸ز ل بایزید ژ دایک بویه ،

سالا ۱۶۵۰ز حوکم ل نامیدی کره ، مراد خانى دووى کوږى اسماعيل پاشای نامیدی یی کوسالا ۱۷۶۸ز هاتیه سر ته ختی نامیدی کوږى وی (غراد خان) سالا ۱۸۰۲ز پشتی وی هاتیه^(۷) .

یا ژمنه فئه ف مراد خانى کونافى وی ب شاعیرى دکتیبیا نه لکسه ندهر ژابادا هاتی هر (مراد خانى) ى دووى به کو کوږى اسماعيل پاشایه ژبه ر :

۱ - بنه مالا نامیدی ، ژبلی کو هه میا چه ژاناو زانیین و نه ده بی کرینه ، هنده ک بخوه بخوه هوزانقان بوینه وهک ، توره فان و هوزانقانی میژا (محمد طیار پاشای) کو نه و ژی کوږى اسماعيل پاشایه و برایی (مراد خان) ى دووى به^(۸) .

۲ - نه ف میژووا بو چه رخ و ده می (مراد خان) ى د کتیبیا نه لکسه ندهر ژابادا هاتی چ فه رق نینه ژوی میژووا بو (مراد خان) ى دووى د کتیبیا (الاکراد فی بهدینان) دا هاتی ، نه لکسه ندهر ژابا دبیزیت : سالا ۱۷۲۷ - ۱۷۳۸ز هه تا سالا ۱۷۸۴ - ۱۷۸۵ز مراد خان ژایه ، سه یدا نه نوه دبیزیت سالا ۱۸۰۲ز (مراد خان) ى دووى هاتیه سر ته ختی نامیدی - هه که نه م ویژى بزانیین کو میژووا نه لکسه ندهر ژابای دور نینه وهکی میژووا بو خانى دانایی چه وت بت !! دى پتر نزیکی راستی بین^(۹) .

۳ - ده ربارا جهی کو یه ک ل نامیدی بویه ، یه ک ل بایزید ، نه ف نالوزیا هه بو هه موو هوزانقانا په یدا بویه !

۴ - په یفه کا غه ریب د فنى هوزانقانی دا هاتی به ، کو قه د مه عقول نینه ، هوزانقانه ک ل بایزید بکار بهینیت ، نه و په یف ژى په یفا (قلتلو) به ، یان (قولتلو) به یا کو خه لکى موسلى بتنى به کار دینن ، لى گه له ک (مه عقول) ه هوزانقانه ک ل نامیدی فنى په یفى بکار بهینیت چونکی ، هه ر ژبه یدا بوونا نیماره تا بهدینان نو هه تا ده می (مراد خان) ى دووى کو هوزانقانی مه یه پیوه ندى ل نیف نیماره تا بهدینان و موسلیا نه هاتیه برین نه که هه ر نه فه ، به لکو گه له ک جاران موسلى بخوه که فقیه بن ده ستى نیماره تا بهدینان هه نده جاران ژى هنده ک مال ، وه کو بنه مالا (عومری) مشه خت بووینه نامیدی^(۱۰) له وما دور نینه نه ف په یفا (قلتلو) ، (قولتلو) ، ب فان ریکیت سه یدا چوو بیته د ناف

هوزانین هوزانقانادا به لى چ پیوه ندى هه تا نهو دیار نه بوویه د ناف به ینا ویلایه تا موسلى و بایزید د وی وه ختی دا. له وما (مراد خان) ى د کتیبیا نه لکسه ندهر ژابا هاتی و (مراد خانى) د کتیبیا (الاکراد فی بهدینان) دا هاتی هه ر یه ک مراد خانن نه کو دوونه !!

نه فه ژى ده فنى هوزانا سلطان مراده .

گفته سلطان مراد

فوضت الی ربی هو الحق جلیل
فردا احدا قادرا الله جمیل
حالی مه نه حاجت که به یان ایده زیانم
الدمع من العین الی الخد دلیل
عاشق ینجه صاغ اوله کرسندن اوله ایرو
العاشق عن هجرک فان وعلیل
حاشا که (مراد) نیرو یه میل ایلیه سندن
قلبی لك من مهد الی اللحد یمیل
☆☆☆☆

صالدى عه شقك ئه ی په رى ئاخرنبى سودالره
دوشمشم مجنون صفت شیدا اولوب صهرالره
صانحه کیم جان تنده ایکن دامنک الدن قویام
حق بیلورکیم ویر مزم سلطانهی دنیا لره
کتبتک یا کتابی بالانامل
فبعد الموت من یقراک غافل
عدوی ام رفیقی ام صدیقی
فسبحان الذی بالموت فاصل

خاوهر میسالا سر په رى ، سینگ صه ده فا مخمور لباس
روژه که خوندیم بهر ده رى قالو تعالو کل من بناس
(قل تولو) اکرمهم شه وی دا نیمه نکته کیجدن
قالو وک لا تعجلون زوزو قه نج خو بناس
خو قه نج بناس نه فغان حزن چوق سم سکا هه ر کونده باز
گفتم باوه کی نه نجومه ن بلسن منم نه ختر شناس
ستیرا سعاده ت من کودى ، مه علوم شد ما فی الضمیر
پاشی فه خو محبوب ددی خذها بگير مملویه طاس

بهیتی «سهیده وان» و چهند تیبینهك

عبدالرحمن نقشبندی

ژ ریفه ئەزى بېژم بهیتا «سهیده وان» ئان «عبدالعزيزى داسنى» ئان (سهیدوکی سهیده فان) کو هه می ئیکن و بچه ند نافه کا دهپته ناف کرن ، ژوان بهیتین فولکلوری کوردی نه ئەوین کو (دراما) به کا کوپرو به فرمه تیدا دهپته به رچاف ئەف بهیته ژى لهه می دهقه رین کوردستانی یا به لاف و هه تانهو (٦) تیکست ژفئ بهیتی بین ببه رچافین من که تین و ئیک ژوان ئەوه ئەوا برایی هیژا (کمال ئەحمەد دۆل په مووی) د هژمارا (١٣) ی دا ژگوفارا کاروانی به لاف کری .

ئەف تیکستا برایی هیژا (کمال) ی به لاف کری بزارافی موکری به و بهری (٥) سالا هه فاله کی ژمرا کری به دیاری . هه لسه ندگاندا فی تیکستی ژ لایى داریژتتا هونه ری و که فالین

طاسهك ژمه ی پیر بو ددهست دور دانه یا گه ردهن سفید ئە یچتم صوره گوت من ب قهستی مرجبا طوطی طه واس طوطی طه واسی گوت مه لا کیف حالک ئینجه کیف وز خودرا بگير فان سونیلان ، گفتم نه هشیبوم بی قیاس له و بی قیاس مامه ی ته خو چوق ئە یچتم از دهستش شه راب کل یوم دهر دم نو بنو بوو فیزنند رعب و هه راس رعب و هه راس من تینه دل (قلتلو) دی بندم جان ئەزو رویش چو دیدم هه مچو گل ، قالو لک این الحواس این الحواس پرسی و چولری گوته من ای (بازلی) (١١)

دیم به درو غه بغه ب هه مچو کودانی منم خیر الاناس

ژیده رو په راوین

- ١ - بنیره ، دیوانا کرمانجی ، عبدالرقيب يوسف ، نه جف ، ١٩٧١ .
- ٢ - دپوژناما کوردستانیدا ١٨٩٨ - ١٩٠٢ ژماره (٢٧) شیعره ک ب زمانی تورکی هاتیه لاین نالی (سلطان مراد) جائزانه ئەفه ئەو سلطان مراده ، بیان نه
- ٣ - مخطوطات فريدة ومطبوعات نادرة ، الجزء الاول ، دکتور معروف خزندار ، ١٩٧٨
- ٤ - هه مان ژیده ر
- ٥ - هه مان ژیده ر
- ٦ - هه مان ژیده ر
- ٧ - الاکراد فی بهدینان ، انور مانی ، ١٩٦٠ ، موصل .
- ٨ - هه مان ژیده ر
- ٩ - له ره ، دبیزیت خانى سالا (١٠٠٠) ک ژدايک بوویه !! فی خانى بخوه بخوه ، میژوو ژدايک بوونا خوه ، بومه نفیسه ده می دبیزیت :
- له ورا کوو ده ما ژغیب فه ک بوو تاریخ هه زارو شه ستو به ک بوو به عنی خانى سالا (١٠٦١) ک به رامبه ری ، (١٦٥٠) ز هاتیه دنیا پوون .
- ١٠ - الموصل فی عهد العثماني ، عماد عبدالسلام رؤوف ، ١٩٧٥ ، النجف الاشرف
- ١١ - (بازلی) ، ناز نالی هوزان نالی به .